

Türkiye'nin Enerjide Ticaret Merkezi Olma Süreci ve 2060 Senaryoları

İSMAİL KAVAZ, SALİHE KAYA

- Küresel enerji ticaretindeki son gelişmeler nelerdir?
- Dünya ve Türkiye'deki yeni enerji senaryoları nasıl şekillenmektedir?
- Türkiye'nin enerji ticaret merkezi olma sürecindeki durumu ve geleceğe yönelik beklentileri nelerdir?

GİRİŞ

Enerji, son dönemde ülkelerin ekonomi ve siyaset politikaları açısından merkezi bir önem kazanmaya başlamış ve bu alanda birçok çalışma yapılmıştır. Bunun son örneği olan 23. Dünya Enerji Kongresi 9-13 Ekim 2016 tarihleri arasında İstanbul'da gerçekleştirildi. "Yeni Ufukları Kucaklamak" temasıyla toplanan ve enerji konusunda çalışma yapan dünya çapında birçok katılımcıyı bir araya getiren kongre gerek dünya enerji senaryoları gerekse Türkiye'nin bu senaryoların neresinde olduğunun tartışılması adına son derece faydalı olmuştur. Ayrıca bu kongre sırasında imzalanan ve Rusya doğalgazını Türkiye üzerinden Avrupa'ya taşıyacak olan Türk Akımı Doğalgaz Boru Hattı Projesi ile Türkiye enerjide merkez olma noktasında önemli bir adım daha atmıştır.

Türkiye gerek coğrafi konumu gerekse son dönemde gösterdiği politik ve ekonomik performan-

sıyla dünya piyasalarında önemli bir aktör olma yolunda emin adımlarla ilerlemektedir. Bu durum enerji piyasaları için de geçerli olmakla birlikte, yakın zamanda gerçekleşen enerji transfer projeleri ile Türkiye'nin bu alandaki yeri ve önemi artık daha belirgin şekliyle görülmektedir. Petrol ve doğalgaz kaynaklarının yaklaşık olarak yüzde 75'lik kısmının çıkarıldığı bölgeye oldukça yakın olması nedeniyle Türkiye, enerji transferinde olmazsa olmaz bir konumdadır. Bu durum, Türkiye açısından çeşitli sorumluluklar getirmesine rağmen sunduğu fırsatlar bakımından oldukça önemlidir.

Enerji ithal eden ve dışa bağımlılık oranı yüzde 70'ler seviyesinde olan Türkiye'nin doğu-batı ve kuzey-güney enerji koridorlarında kilit bir konumda olması sebebiyle enerji ticaret merkezi olma noktasındaki pozisyonunu güçlendirmesi ve bunu enerji stratejilerine yansıtması kaçınılmazdır. Bu doğrultuda önümüzdeki dönemde faaliyete geçecek olan

İSMAİL KAVAZ

Gazi Üniversitesi Ekonometri Bölümünden mezun oldu. Yüksek lisansını Leicester Üniversitesi'nde tamamladı. Doktora eğitimine Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi İktisat Bölümünde enerji alanında devam etmektedir. Enerji ekonomisi, dış ticaret, ekonomik büyüme alanlarında çalışmalarına devam etmektedir. Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi İktisat Bölümünde araştırma görevlisi olarak çalışmaktadır.

SALİHE KAYA

Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İngilizce İktisat Bölümünden mezun oldu. Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Politikalar Anabilim Dalında yüksek lisansına devam etmektedir. Enerji ekonomisi, ekonomik büyüme, kalkınma ve AR-GE alanlarında araştırmalarını sürdürmektedir. SETA'da Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Direktörlüğünde araştırma asistanı olarak çalışmaktadır.

enerji transfer projeleri son derece önemlidir. Diğer taraftan Türkiye’de uluslararası ve güvenilir bir enerji piyasasının oluşmasıyla Türkiye’yi enerjide ticaret merkezi haline getirmek adına çalışmalar yapılmaktadır.

Türkiye, transfer ve ticaret merkezi olma sürecinde enerji kaynaklarını arz eden ülkeler ile talep edenler arasında doğal bir köprü görevi görmektedir. Aynı zamanda bu konumu itibarıyla hem kendi hem de bölgesel enerji arz güvenliği açısından hassas sorumluluklara sahiptir. Bu nedenle enerji ticaret merkezi olma sürecindeki Türkiye’yi oldukça önemli ev ödevleri beklemektedir.

DÜNYA ENERJİ TİCARETİNDEKİ SON GELİŞMELER

Ülkelerin dış politikalarında etkisi her geçen gün artan enerji, alınan politik ve ekonomik kararları etkilemekle kalmayıp yön verecek duruma gelmiştir. Isınma, elektrik, sanayi ve teknolojinin ana maddesi olan enerji, bulunduğu ülkelerin söz konusu kaynaklarını dış pazarlara transfer etme, yok-sunu olduğu ülkeleri ise bu kaynağa ulaşma noktasında yönlendirmektedir. Günümüzde küresel enerji piyasasında yaşanan gelişmelere bakıldığında temelde söz konusu arz-talep ve buna bağlı olarak fiyat savaşlarının etkili olduğu görülmektedir. Başta AB olmak üzere enerjiyi ithal eden ülkelerin kaynak çeşitliliğine gitmesi, diğer taraftan enerjiyi ihraç eden ülkelerin de arz güvenliklerini sağlamak adına attıkları adımlar küresel enerji piyasasında yaşanan dönüşüm sürecinde etkili olmaktadır.

Ülkelerin iç ve dış politikalarına yön vermede devam eden enerji kaynakları başlıca fosil ve yenilenebilir olmak üzere iki gruba ayrılmaktadır. Hemen hemen her ülkenin bağımlı olduğu kömür, petrol ve doğalgaz gibi fosil yakıtların kullanımı yenilenebilir kaynaklara oranla daha az maliyetli olduğundan bu enerji kaynaklarının kullanım miktarı da artarak devam etmektedir. 23. Dünya Enerji Kongresi’nde Rusya Devlet Başkanı Putin’in de ifade ettiği üzere enerji kaynaklarına ihtiyaç duyan ül-

kelerin önümüzdeki otuz yıl boyunca fosil yakıtlara gereksinim duyacağı gerçeği, bu kaynakların ülke ilişkilerine etki eden ana unsur olmaya devam edeceğini göstermektedir.

Dünya enerji ticaretini son yıllarda fazlasıyla etkileyen gelişmelerin en önemlisi kuşkusuz düşen petrol fiyatları olmuştur. Fiyatların beklenmedik bir şekilde düşmeye başladığı Haziran 2014 tarihine kadar petrol üreticisi ülkelerin öncülüğünde gelişme gösteren enerji piyasasında bu tarihten sonra süreç, tüketici ülkelerin lehine işlemeye başlamıştır. Tarihinin en düşük seviyelerine inen petrol fiyatları nedeniyle birçok üretici ülkenin yıllık gelirleri olumsuz etkilenmiş ve söz konusu ülkeler üretim-fiyat noktasında yeni politikalar geliştirmeye başlamışlardır. Bütçe hesaplamalarını petrol fiyatlarının 100 doların üzerinde olacağını planlayarak öngören üretici ülkelerin bütçe gelirleri mevcut durumda 50 dolar civarında seyreden petrol fiyatları sebebiyle düşüş göstermeye devam etmektedir.

Üretici ülkeler aleyhine işleyen bir durum olan emtia fiyatlarında devam eden düşüşün ve ABD ile Avustralya’nın LNG ihracatı yaparak pazara girmesi sonucunda yaşanması beklenen ikinci arz patlamasının, bu ülkeleri üretimi kısma yönünde hareket etmeye zorladığı görülmektedir. En son OPEC ülkelerinin 28 Eylül tarihinde Cezayir’de gerçekleştirdiği toplantıda petrol üretiminin 33,2 milyon varilden 32,5 milyon varile düşürülmesi kararı alınmış olsa da bu durum fiyatların yükselmesi adına yeterli görülmemiştir. Suudi Arabistan’ın pazar payını kaybetmek istememesi, İran’ın ambargo öncesi üretim seviyesine yaklaşmak istemesi, Venezuela’nın ekonomik kriz içinde olması gibi nedenler ülkelerin petrol üretimlerini azaltmalarında başrol oynamaktadır. Bu bağlamda 30 Kasım 2016 tarihinde yapılacak olan OPEC toplantısında petrol fiyatlarına etki etmesi beklenen kararlar alınması beklenmektedir.

Enerji piyasalarını önemli ölçüde etkilemesi beklenen bir diğer kaynağın ise sıvılaştırılmış doğalgaz (LNG) olması öngörülmektedir. Buldu-

ları coğrafi konum dolayısıyla birçok ülkeye doğal gazını boru hatları ile ulaştıramayan kaynak sahibi ülkeler, sıvılaştırılmış gazın tankerlerle transferini sağlayan LNG ile birçok ülkeye ihracat yapar konuma gelmişlerdir. Uzun yıllardır enerjide ithalatçı bir ülke olan ABD'nin kaya gazı keşfi ile birlikte ihracatçı konuma gelmesi ve özellikle Avrupa pazarına yöneliyor olması AB'nin yıllardır hedeflediği Rusya bağımlılığından kurtulması adına da bir fırsat sunmaktadır. Enerji piyasalarında hala gündemde olan düşük emtia fiyatlarının bir süre daha yükselmemesinde ise LNG sayesinde piyasaya yeni oyuncuların girmesiyle oluşacak arz fazlasının etkili olması beklenmektedir.

Mevcut durumda petrol ve doğalgaz fiyatlarında yaşanan düşüş tüketici ülkeler lehine işleyen bir durum olmaktadır. Enerji piyasasında kozların tüketici ülkeler lehine geliştiği bu süreçte söz konusu ülkelerin ekonomik büyüme ve cari açıklarına pozitif anlamda katkı sağlandığı görülmektedir. Enerji tüketiminin tamamına yakını dış pazarlardan ithal eden Türkiye adına da bu durumun pozitif yansımaları olmaktadır.

23. DÜNYA ENERJİ KONGRESİ KAPSAMINDA ENERJİ PİYASALARINDAKİ YENİ SENARYOLAR

1970'lerin başlarından itibaren enerjiye olan talep giderek yükselen bir seyir izlemiştir. Bu talep daha çok fosil yakıt denilen ve başlıca petrol, doğalgaz, kömür gibi enerji kaynaklarından karşılanmaktadır. Değişen dünya koşullarında alternatif enerji arayışlarının hızla arttığı bir ortam görülmekte ve aktörler bu koşullara uyum sağlamak adına çeşitli politikalar geliştirmektedirler. Bu bağlamda her üç yılda bir düzenlenen ve "Dünya Enerji Olimpiyatları" olarak da adlandırılan Dünya Enerji Kongresi, enerji ile ilgili kronik ve güncel birçok sorunun tartışılmasına ve çözüm önerileri üretilmesine olanak sağlamaktadır.

Bu yıl yapılan toplantıda başta enerjide 2060 senaryoları, üçlü enerji açmazı (*energy trilemma*),

enerji konusunda gerçekleşen teknolojik ilerlemeler, iklim değişikliği ve çevre duyarlılığı, enerjinin arz ve talebi, enerji çeşitlendirilmesi, depolama, petrol fiyatları, yenilenebilir enerji, enerji verimliliği ve enerjiye ulaşabilme gibi birçok konuyla ilgili fikir alışverişi yapılması ve bu hususların tartışılması son derece isabetli olmuştur. Kongrenin son gününün Afrika başlığı altında düzenlenmesi de oldukça önemlidir. Dünya genelinde bir milyardan üzerinde insana enerji ve özellikle elektrik ulaştırılması konusunda adımlar atmak adına çeşitli politikalar üretilmiştir. Bu politikaların başında yerli ve yenilenebilir kaynaklardan elde edilecek enerji çeşitleri yer almaktadır. Buna paralel olarak özellikle 2060 senaryoları kapsamında yenilenebilir enerji üretiminin artırılması ve enerji verimliliğinin üst seviyelere çıkarılması hususlarında görüş alışverişleri yapılmıştır. Özellikle akıllı şebekeler, kendi enerjisini üretebilen akıllı binalar ve hatta akıllı şehirler ile ilgili gelişmeler artık bu projelerin hayal ürünü olmadığını ispatlar niteliktedir.

Diğer taraftan kişi başına düşen enerji talebinin 2030 yılında zirve yapacağı ve 2060 yılı itibarıyla elektriğe olan talebin iki katına çıkacağı öngörülür tüm dünya ülkelerini sürdürülebilir enerji konusunda çalışmalar yapmaya itmektedir. Yine kömür ve petrol gibi limitli enerji kaynaklarına olan aşırı talep artışı da politika yapımcılar açısından oldukça düşündürücüdür. Artan enerji talebini karşılamak adına özellikle rüzgar ve güneş gibi yenilenebilir enerji kaynaklarıyla enerji üretimi teşvik edilse de bunun kısa vadede ve özellikle az gelişmiş ülkeler açısından gerçekleştirilmesinin zor olması bu konuda bir handicap oluşturmaktadır.

Dünya Enerji Kongresi'nde müzikten de ilham alınarak üç çeşit senaryo gündeme getirilmiştir. "Modern Caz", "Bitmeyen Senfoni" ve "Sert Rock" olarak adlandırılan bu senaryolar 2060 yılı için enerji dünyasında öngörülen beklentiler ve bu beklentilerin olası sonuçlarını irdelemektedirler.

TABLO 1. DÜNYA ENERJİ SENARYOLARI

KRİTİK BELİRSİZLİKLER	MODERN CAZ	BİTMEYEN SENFONİ	SERT ROCK
Üretkenlik ve Ekonomik Büyüme	GSYH yüzde 3,3 yıllık artış (2015-2060) Dijital artış Teknolojik ilerleme 2060 yılı için kişi başına düşen GSYH: 30.600 dolar	GSYH yüzde 2,9 yıllık artış (2015-2060) Sürdürülebilir büyüme Dairesel ekonomiler 2060 yılı için kişi başına düşen GSYH: 25.200 dolar	GSYH yüzde 1,7 yıllık artış (2015-2060) Parçalı ve içe dönük piyasalar 2060 yılı için kişi başına düşen GSYH: 14.700 dolar
İklim Değişikliği	Kümülatif karbon emisyonu (2015-2060) 1,491 gt CO ₂	Kümülatif karbon emisyonu (2015-2060) 1,165 gt CO ₂	Kümülatif karbon emisyonu (2015-2060) 1,642 gt CO ₂
Uluslararası Denetim	Uluslararası denetim odaklı ülke ekonomileri	Geniş tabanlı uluslararası denetim	Parçalı ve zayıf uluslararası sistem
Eylem Araçları	Piyasa	Devletler	Piyasa ve devlet karması

Kaynak: World Energy Scenarios¹

“Modern Caz” piyasa odaklı ve dijital imkanların kullanıldığı yenilikçi bir dünyayı yansıtmaktadır. Burada piyasa mekanizması, teknolojik ilerleme ve herkes için enerji konuları ile ilgili stratejiler geliştirilmektedir. “Bitmeyen Senfoni” senaryosu daha akılcı ve sürdürülebilir ekonomik büyüme modellerinin ortaya çıkması ile daha düşük karbon salınımı olan çevreci bir dünya geleceğini inşa etmek adına devlet odaklı olarak tasarlanmıştır. Güçlü politikalar, uzun dönem planlamaları ve iklim konusunda ortak hareket etme bu senaryonun başlıca etmenleridir. Son olarak “Sert Rock” ise parçalı uluslararası bir sistemin neticesi olarak düşük ekonomik büyüme oranları ve iç piyasalara dönük politikaların olduğu bir dünyayı tanımlamaktadır. Bu senaryoda da parçalı politikalar, yerel içerikler ve sorunlu olan bölgeyle en iyi örtüşen çözüm önerileri geliştirilmek istenmektedir.

Bu üç senaryodan ilki piyasa odaklı, ikincisi devleti merkeze alan ve sonuncusu da parçalı bir yapıyı ele almaktadır. Bu senaryolar çerçevesinde herkesi ilgilendiren sorunların nasıl daha koordineli bir şekilde çalışılarak üstesinden gelinebileceği araştırılmak istenmektedir.

1. “World Energy Scenarios 2016-The Grand Transition”, World Energy Council, <https://www.worldenergy.org/publications/2016/world-energy-scenarios-2016-the-grand-transition>, (Erişim tarihi: 24 Ekim 2016).

Dünya Enerji Konseyi’nin düzenlediği ve Türkiye’nin ev sahipliği yaptığı 23. Dünya Enerji Kongresi yeni enerji senaryoları ve bunların gerçekleştirilmesi adına yapılacak olan plan, proje ve politikaların tartışılmasına olanak sağlamıştır. Kongrede: 2060 senaryoları kapsamında “Büyük Dönüşüm” başlığı altında şu öngörülere dikkat çekilmiştir;

- Kişi başına enerji talebi 2030 yılından önce zirve yapacaktır.
- Elektrik talebi 2060 yılında iki katına çıkacaktır.
- Rüzgar ve güneş gibi yenilenebilir kaynaklardan enerji üretimi artarak devam edecektir.
- Kömür ve petroldeki talep ve bağımlılık artışları limitli olan bu kaynaklardaki riski artırmaktadır.
- Küresel taşımacılıkta meydana gelen dönüşüm, çevre duyarlılığı hususunda endişe vericidir.
- Küresel ısınmayı iki derece artıştan daha fazla olmamak üzere sınırlamak gerekmektedir.
- Küresel iş birliği, sürdürülebilir büyüme ve teknolojik ilerlemeler üçlü enerji açmazını dengelemek adına gereklidir.

Bu maddeler ekseninde tüm dünya ülkeleri üzerine düşen görevi layıkıyla yerine getirmelidir. Enerjinin verimli kullanımı, alternatif enerji kaynakları

arayışı, temiz ve yenilenebilir enerji tüketimi gibi birçok alanda küresel ve bölgesel iş birliği anlaşmaları yapmak zorunlu bir hal almaktadır. Ancak yukarıda bahsedilen tahminler doğrultusunda dünyayı zor günlerin beklediği açıkça görülmektedir.

Türkiye'nin yeni enerji oyununda nasıl bir rol üstleneceği ve bu senaryoların neresinde olacağı büyük önem taşımaktadır. Enerji denkleminde üretim kadar enerjinin başka bölgelere taşınmasının da önemli olduğu günümüz dünyasında Türkiye, özellikle coğrafi konumu ve istikrarlı ekonomik yapısı sayesinde enerjide transfer ve ticaret merkezi olma yolunda emin adımlarla ilerlemektedir. TANAP ve Dünya Enerji Kongresi esnasında imzalanan Türk Akımı projeleri dünya petrol ve doğalgaz rezervlerinin yaklaşık dörtte üçünün çıkarıldığı bölgelerdeki kaynakların özellikle AB ülkelerine ulaştırılması açısından oldukça anlamlıdır. Bununla beraber Doğu Akdeniz doğalgazının Avrupa'ya transferinde en uygun güzergahın Türkiye üzerinden olabileceği düşünülmektedir. Aslında bu durum düşünceden öte söz konusu ülkeler için maliyetler açısından bir zorunluluk haline gelmektedir. Böylece Türkiye hem kendi hem de bölgesel enerji arz güvenliği açısından hassas sorumluluklara sahip olacaktır. Şu an için yalnızca enerji koridoru olan Türkiye'yi enerji ticaret merkezi olma yolculuğunda son derece kritik bir süreç beklemektedir.

Türkiye içinde bulunduğu süreçte 2023 Vizyonu ile enerjiye yönelik önemli hedef ve stratejiler belirlemiştir. Bunların başında linyit kömürü gibi yerli enerji kaynaklarının kullanımını teşvik etmek, tüketilen enerji kaynakları içinde yenilenebilir enerji payını yüzde 30 seviyelerine çıkarmak, enerji yoğunluğu (GSYH başına düşen nihai enerji tüketimi) oranını 2011 yılı seviyesinin yüzde 20 altına düşürerek verimliliği artırmak² ve yapımı devam eden nükleer güç santrallerini devreye sokmak gelmektedir. Bu amaçlar doğrultusunda 2009

2. "Enerji Verimliliği", Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, <http://www.enerji.gov.tr/tr-TR/Sayfalar/Enerji-Verimliliği>, (Erişim tarihi: 30 Ekim 2016).

yılında Elektrik Piyasası ve Arz Güvenliği Strateji Belgesi, 2010'da Ulusal İklim Değişikliği Strateji Belgesi ve bununla alakalı olarak 2012'de Eylem Planı, yine 2012'de Enerji Verimliliği Strateji Belgesi ile 2015-2019 yılları için Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Stratejik Planı gibi uygulamalar devreye sokulmuştur.

Sonuç olarak 23. Dünya Enerji Kongresi'nin Türkiye'de gerçekleşmesi son derece önemlidir. Türkiye doğu-batı ve kuzey-güney arasındaki coğrafi konumu sayesinde enerji arz eden ülkeler ile enerji talebinde bulunan ülkeleri adeta bir köprü gibi birbirine bağlaması nedeniyle yeni enerji denkleminde gözardı edilemeyecek bir konumdadır. Bununla beraber Türkiye'yi enerjide yaşanan küresel dönüşüm sürecinde oldukça ciddi sorumluluklar beklemektedir.

ENERJİDE TİCARET MERKEZİ OLMA SÜRECİNDE TÜRKİYE'NİN DURUMU

Türkiye son yıllarda küresel enerji piyasasında yalnızca sahip olduğu coğrafi konum sebebiyle değil elde ettiği kazanımlarla da adından sıkça söz edilmiş hale gelmiştir. 9-13 Ekim tarihleri arasında 23. Dünya Enerji Kongresi'nin Türkiye'de yapılması ve önceki kongrelerden farklı olarak birçok alandan (petrol, doğalgaz, LNG, nükleer ve yenilenebilir) çeşitli konu ve konukları bir araya getirmesi Türkiye'nin enerji piyasasında önemli bir kazanım olmuştur.

Küresel enerji piyasasına yeni aktör ve kaynakların dahil olması yeni dönüşümlerin yaşandığı günümüzde arz ve talep dengesinde de değişimleri beraberinde getirmiştir. Haziran 2014 tarihinden bu yana düşük seyreden petrol fiyatları da yaşanan arz-talep dengesizliğine bağlanmaktadır. Petrol fiyatlarının düşük seyri enerji kaynak ihtiyacının büyük bölümünü ithal eden Türkiye adına olumlu karşılanmaktadır. Bu gelişmelerin başında ülkenin makroekonomik problemlerinden biri olan cari açığın en önemli kalemi olarak bilinen enerji ithalatının düşen petrol fiyatları ile birlikte azalması olmuştur. Cari açıkta bu bağlamda iyileşme yaşayan Türkiye'nin enerjide ticaret merkezi olma yolunda

son yıllardaki dönüşümünü, küresel enerji piyasalarından ayrı düşünmemek yerinde olacaktır.

Enerji piyasasına yeni kaynak ve pazarların girilmesi ve sahip olduğu coğrafi konum sayesinde Türkiye, enerji ticaretinde merkez ülke olma durumunu daha da güçlendirmiştir. Azerbaycan doğalgazının Avrupa'ya Türkiye üzerinden ulaşmasını sağlayacak hat olan Güney Gaz Koridoru'nun (GGK) en önemli ayağı olan TANAP'ın 2018 yılı sonunda tamamlanacak olması Türkiye'nin güvenilir bir geçiş güzergahı ve partner olduğunu göstermektedir. Bunun yanında Rusya tarafından doğalgazda taahhüt edilen indirim gecikmesiyle Türkiye'nin rafa kaldırdığı ve yaşanan uçak kriziyle de gündemden düşen Türk Akımı projesinin, iki ülke ilişkilerinin rayına girmesi ile imzalanması Türkiye'nin enerji piyasasındaki kilit rolünü daha net ortaya çıkarmıştır. Rusya'nın hem Avrupa ülkelerine hem de Türkiye'ye doğalgaz ihraç ettiği hat olan Batı Hattı'nın 2019 yılında süresinin dolacak olması, Türk Akımı doğalgaz boru hattının önemini de ayrıca ortaya koymaktadır.

Enerji arz güvenliğinin sağlanması yolunda enerji politikalarında çeşitlendirmeye giden Türkiye'nin doğalgazda ticaret merkezi olması adına öncelikle kaynak ve pazar çeşitliliğini sağlaması gerekmektedir. Bu bağlamda pazar çeşitliliğine önemli ölçüde katkı sunan LNG'nin boru hatlarına ihtiyaç duyulmadan transfer edilmesi Türkiye'nin de uzun vadeli anlaşmalara gerek kalmadan spot piyasalar üzerinden ithalatına kapı açmaktadır. Nitekim halihazırda Cezayir ve Nijerya'dan LNG ithal eden Türkiye'nin doğalgazda ticaret merkezi olma sürecinde mevcut ülkelere aldıkları LNG miktarını artırma ve yeni pazarlardan da ithal etme yoluna gitmesi gerekmektedir. Bunun yanında ileride ithal edilecek olan doğalgazın tüketim dışında kalan kısmının depolanabilmesi yolunda çalışmalar yapılmaktadır. Bakanlık tarafından yapılan son açıklamada Türkiye'nin ilk ve tek doğalgaz depolama tesisi olan Tuz Gölü Doğalgaz Depolama Tesisinin 2017 yılı Ocak ayında faaliyete geçecek olması önemli bir adım olarak görülmektedir.

Son olarak COP21 Paris İklim Zirvesi'nde karbondioksit emisyonunun azaltılmasına yönelik alınan kararda ülkelerin yatırımlarını yenilenebilir enerjiye yönlendirmesi gerektiği açıklanmıştır. Bu bağlamda özellikle güneş ve rüzgar kaynağı bakımından zengin olan Türkiye'nin de yatırımlarını bu yöne yoğunlaştırdığı görülmektedir. Öte yandan enerji kaynaklarından yoksun olan Türkiye yıllardır planladığı nükleer santral projelerinde de önemli adımlar atmaktadır. Akkuyu ve Sinop'ta yapılması planlanan nükleer santraller ile birlikte üçüncü santral çalışmalarının hızlandığı Bakanlığın yaptığı açıklamalarla netleşmiştir. Uzun vadede hem yenilenebilir kaynaklar hem de nükleer santrallerin enerjideki bağımlılık oranını azaltacak olması ve yeni projelerle birlikte Türkiye'ye ulaşacak doğalgazın buradan da dış pazarlara satılması ülkenin enerji ticaretinde merkez olma yolunda atacağı adımlarda belirleyici rol oynayacaktır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Enerji alanında mevcut ilişkilerin yanı sıra son yıllarda enerji politikalarında kendisine "enerji merkezi" olma hedefi koyan Türkiye, coğrafi konumunun getirdiği avantajla enerji arz ve talep eden ülkeleri birbirine bağlamaktadır. Türkiye'nin enerji merkezi olma yolunda önemli atılımlar gerçekleştirdiği bu süreçte bölgesindeki ülkelerle olan enerji ilişkilerinin daha iyi bir şekilde anlaşılması hedefine ulaşmasında kilit bir rol oynayacaktır. Bu kapsamda Türkiye'nin enerjide merkez ve ticaret üssü olması, doğu ile batıyı birleştirmesi, enerji kaynakları transferinde alternatif kaynaklarla enerji maliyetlerini aşağı çekmesi ve enerjide bölgesel bir aktör haline gelmesi adına yeni iş birliklerinin yapılması önem arz etmektedir. Bu bağlamda;

- Türkiye'nin enerji ithalatında birkaç ülke ile sınırlı olan yüksek oranda bağımlı yapısını ülke ve kaynak çeşitlendirilmesi yoluyla geliştirmesi gerekmektedir.
- Türkiye'nin enerji projelerinde yalnızca bir geçiş güzergahı olarak anılmasından ziyade

söz konusu projelerde paydaş sıfatıyla yer alması enerji ticaret merkezi olma sürecinde oldukça önemlidir.

- Türkiye bölgesel enerji ticaret merkezi olma yolunda piyasa odaklı fiyat mekanizmasına yönelik ve rekabetçi, şeffaf ve akıcı bir piyasa ortamının oluşması adına özellikle elektrik ve doğalgaz piyasalarındaki serbestleşme sürecini bir an önce tamamlamalıdır.
- Enerji güvenliğini sağlamak adına özellikle elektrik ve doğalgaz yatırımları ve bölgesel piyasa bütünleşmeleri garanti altına alınmalıdır.
- Enerji ticaret merkezi olma sürecindeki Türkiye'de hukuki altyapı ve piyasa koşullarının oluşturulması ile şeffaflık prensibinin benimsenmesi gerekmektedir.
- Türkiye'nin enerjide bölgesel bir aktör olma yolunda ilerlemesi ile birlikte iç piyasadaki enerji sorunlarını da en aza indirmesi gerekmektedir. Bu bağlamda enerji sektörünün her alanında müşteri memnuniyetini AB standartlarına çıkarma ve hizmet kalitesini artırma ihtiyacı bulunmaktadır.
- Enerji ticaret merkezi olma yolunda hedef olarak İngiltere, İtalya, Avusturya ve Hollanda'da bulunan doğalgaz merkezleri referans alınmalıdır.
- Doğalgazda dış pazarlara olan bağımlılığın neden olduğu sıkıntıların en aza indirilmesi yolunda doğalgaz depolama sistemlerinin geliştirilmesi gerekmektedir.
- Türkiye Enerji Borsası'nın işlem kapasitesi artırılıp daha aktif hale getirilmesi gerekmektedir.